

NASELJE KOPRIVNICA - SUVREMENI DEMOGRAFSKI IZAZOVI

SETTLEMENT OF KOPRIVNICA – TEMPORARY DEMOGRAPHIC CHALLENGES

Monika BALIJA

Studentica 5. godine integriranog preddiplomskog i diplomskog studija povijest-geografija
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
e-mail: monika.balija@gmail.com

Primljeno/Received: 16. 10. 2017.

Prihvaćeno/Accepted: 7. 12. 2017.

Prethodno priopćenje

Preliminary communication

UDK/UDC: 314.114(497.525.1Koprivnica)“20”

314.116(497.525.1Koprivnica)“19/20”

SAŽETAK

Tijekom posljednja dva desetljeća cijelu su Hrvatsku, pa i naselje Koprivnicu, zahvatili negativni demografski trendovi, izazvani ponajprije prirodnim padom, ali i sve intenzivnijim iseljavanjem mladog i fertilnog stanovništva u inozemstvo. Navedeni procesi i reakcije na njih potvrđuju pristup u kojem se stanovništvo ne smatra osnovnim resursom prostora i potencijalom svakog planiranja i revitalizacije. Zato su i Hrvatska i promatrana koprivnička populacija u sve nezavidnijem položaju. Budući je kretanje stanovništva demografski okvir prostornog planiranja i revitalizacijskog pristupa, u radu je za procjenu ukupnog stanovništva primijenjena matematička ekstrapolacija temeljena na podacima posljednjeg popisa stanovništva 2011. godine. Dominantni procesi sve više usmjeravaju suvremeni razvoj i negativno utječu na budućnost promatranog prostora pa time nameću nužnost predlaganja i postavljanja rješenja za izvjesniju razvojnu budućnost, zasnovanu na populacijskoj i revitalizacijskoj politici. Stoga rad daje poseban osvrt na revitalizacijsku politiku i revitalizacijske modele s domicilnom i imigracijskom populacijom.

Ključne riječi: Koprivnica, demografski razvoj, prirodno kretanje, migracije, depopulacija, populacijska politika

Key words: Koprivnica, demographic development, natural trends, migration, depopulation, population policy

UVOD

Suvremeni razvoj naselja Koprivnice obilježen je ubrzanom infrastrukturnim, gospodarskim, društvenim i kulturnim razvitkom, a u istom vremenskom razdoblju znatne promjene doživljava i demografska slika spomenutog prostora. Sve do 19. stoljeća Koprivnica je kao hrvatsko-slavonski kraljevski grad po broju stanovnika bila među prvih nekoliko mjesta u Hrvatskoj (Feletar, 1986.), od prvog modernog popisa pa do danas ukupni je broj stanovnika povećan za oko 20 000, a u posljednja dva desetljeća broj stanovnika poprima silaznu putanju. Stanovništvo je svojim temeljnim značajkama, kao što su broj, intenzitet porasta ili smanjenja, sastav prema različitim obilježjima, prostorna pokretljivost, razmještaj itd. prevladavajući faktor u svim područjima života s velikim utjecajem na sveopći razvitak nekog prostora pa je sve jasnija potreba razmatranja mogućnosti demografske revitalizacije naselja. Pritom je primaran demografski pristup temeljen na dosadašnjim trendovima i pokazateljima te pretpostavkama budućeg razvoja. Demografsku problematiku, ciljanu populacijsku politiku, odnosno revitalizaciju, potrebno je postaviti u temelj sveopćeg razvoja Koprivnice, a njeno stanovništvo sagledati kao ključ opstanka ovog prostora. Osim što zahvaća Koprivnicu, problem neizvjesne demografske budućnosti

zahvaća i Republiku Hrvatsku u cjelini, a provođenje samostalne populacijske politike trebao bi biti interes i temelj općeg razvoja svih jedinica lokalne samouprave jer jedino dobro razrađen i aktivno provodljiv sustav mjera može donijeti pozitivne demografske, a samim time i socijalne i ekonomske promjene.

PREDMET, CILJ I METODE ISTRAŽIVANJA

Istraživački rad usmjeren je na analizu demografskog razvoja naselja Koprivnice, utvrđuje ukupno, opće i prirodno kretanje stanovništva, migracije i promjene osnovnih demografskih struktura u posljednjem među-popisnom razdoblju te procjene nakon popisa 2011. godine. Utvrđivanjem demografskog potencijala i prikazivanjem strukture i kretanja stanovništva putem analize demografskih sastavnica cilj je osvrnuti se na pretpostavke budućeg razvoja Koprivnice te promotriti mogućnosti provedbe revitalizacijskih modela. Ovakav koncept u radu mogao bi biti polazišna osnova valorizacije i razumijevanja budućeg razvojnog modela promatranog prostora.

Temeljni izvor za razmatranje demografskih obilježja naselja Koprivnice statistički su podaci iz publikacija Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, posebice iz popisa 2001. i 2011. godine, a analiza tih podataka izvršena je na osnovama relevantnih demogeografskih metoda i dostignuća. Suvremeni statistički izvori predstavljaju poprilično sputavajući čimbenik prilikom analiziranja demografskih kretanja jer su i osnovne definicije stalnog stanovništva u popisima neujednačene prilikom evidentiranja ukupnog kretanja stanovništva i njihovih strukturnih promjena.

Popisom 2001. godine prvi se put pri definiranju ukupnog stanovništva primjenjuje koncept »uobičajenog mjesta stanovanja« i uvodi razdoblje od jedne godine i dulje kao osnovni kriterij za uključivanje ili isključivanje osobe iz ukupnog stanovništva. Popisom 2011. godine također se primjenjuje koncept »uobičajenog mjesta stanovanja«, međutim, prvi se put uvodi namjera odsutnosti/prisutnosti kao dodatni kriterij za uključivanje ili isključivanje osobe iz ukupnog stanovništva. Iako se podaci obaju popisa temelje na konceptu "uobičajenog mjesta stanovanja", oni nisu neposredno usporedivi. Isprva, to je zbog namjere odsutnosti/prisutnosti koja se nije registrirala popisom 2001. godine, a potom i stoga što je popis 2001. godine u ukupan broj stanovnika uključivao i osobe odsutne godinu i dulje, a koje su se u mjesto stalnog stanovanja vraćale sezonski i mjesečno. Popis 2011. godine te osobe ne uključuje u ukupan broj stanovnika (Metodološka objašnjenja, 2011.).

Analiza demografske dinamike izvršena je prema kriteriju »ukupnog broja stanovnika« kako je on definiran za svaki pojedini popis u određenom razdoblju. Upravo zbog spomenute izmijenjene popisne metodologije i usklađivanja iste s međunarodnim standardima usporedba podataka različitih popisa stanovništva za sobom povlači i brojne probleme, a svi rezultati popisa, analize temeljene na istima i procjene tek su pokušaji demografskih elaborata sa svjesnim nepravilnostima.

PROSTORNI I VREMENSKI OBUHVAT ISTRAŽIVANJA

Prostorni okvir određen je teritorijalnim obuhvatom naselja Koprivnice kao sastavnice istoimenog Grada, odnosno Koprivničko-križevačke županije. Grad Koprivnicu čini ukupno devet naselja: Bakovića, Draganovec, Herešin, Jagnjedovec, Koprivnica, Kunovec Breg, Reka, Starigrad i Štaglinec s ukupno 30 854 stanovnika prema popisu 2011. godine, a površinom i brojem stanovnika najveće naselje je Koprivnica. Koprivnica se prostire na nešto manje od polovine ukupne površine Grada i prema popisu 2011. godine broji 23 955 stanovnika, odnosno, nešto manje od 80% ukupnog stanovništva Grada Koprivnice.

Vremenski okvir istraživanja utvrđen je serijama raspoloživih i korištenih podataka; kretanje broja stanovnika motreno je od prvog modernog do posljednjeg popisa stanovništva, migracija i promjene osnovnih demografskih struktura promatrane su u razdoblju od 2001.-2011., a prirodno kretanje određeno je podacima vitalne statistike od 2001. do 2015. godine. Analizom demografske dinamike naselja Koprivnice u posljednjem među-popisnom razdoblju pomoću matematičke metode linearne ekstrapolacije izrađena su predviđanja kretanja stanovništva do 2017., odnosno 2031. godine.

PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA

Naslovnom temom uglavnom su se bavili domaći autori koji su spomenutu problematiku razmatrali s različitim aspektata i na osnovu različitih pristupa svojih struka. Prvu skupinu radova čine radovi koji istražuju demografski razvoj cijele Podravine (Feletar, D., 1983., 1988.; Feletar, D. i P., 2008., 2012.), a u osnovi razmatraju demografsku dinamiku i faktore koji na nju (ne)izravno utječu, zaključno s podacima popisa 2011. godine. Drugu i treću skupinu čine radovi koji analiziraju demografsku sliku Koprivničko-križevačke županije (Feletar, D., 2005., 2012.), odnosno Grada Koprivnice (Feletar, D., 1986.; Živić i Žebec, 2007.), a četvrtu skupinu čine radovi koji tematiku sličnu predmetu istraživanja ovog rada razmatraju na razini Republike Hrvatske (Friganović i Šterc, 1993.; Friganović i Živić, 1994.; Mrđen, 2004.; Nejašmić i Mišetić, 2004.; Šterc i Komušanac, 2012.; Živić, Turk i Pokos, 2014.; Wertheimer-Baletić, 2005.). Opći pak teorijsko-konceptijski pristupi (Friganović, 1978.; Nejašmić, 2005.; Šterc, 2015.; Wertheimer-Baletić, 1999.) primjenjivani i u ovom istraživanju, polazište su razumijevanja temeljnih zakonitosti i postavljanja ključnih pretpostavki.

OSNOVNE HIPOTEZE

Temeljem prethodnog poznavanja predmeta i ciljeva istraživanja te primijenjene metodologije moguće je postaviti nekoliko polaznih hipoteza koje će se kroz rad potvrditi, korigirati ili opovrgnuti.

H1 Demografski razvoj Koprivnice slijedi negativne trendove u Republici Hrvatskoj.

H2 Suvremeni demografski razvoj Koprivnice obilježen je prirodnim padom i depopulacijom.

H3 Demografski potencijal Koprivnice još uvijek je postojan i omogućavat će revitalizaciju domicilnim stanovništvom u slijedećih 10 godina.

H4 Koprivnica nužno mora postaviti model revitalizacije vlastitog stanovništva.

H5 Demografska revitalizacija Koprivnice preduvjet je njenog budućeg gospodarskog i ukupnog razvoja.

SUVREMENI DEMOGRAFSKI RAZVOJ

Stanovništvo sa svojim temeljnim značajkama ima vrlo važnu ulogu u svim sferama društvenog života, a ujedno, demografski su resursi neizostavan dio sveukupnog razvoja nekog prostora. Broj i brzina brojčanog porasta ili smanjenja, sastav prema različitim obilježjima, prostorna pokretljivost, razmještaj i slične značajke neprestano se mijenjaju u vremenu i prostoru te uvjetuju oblikovanje stvarnosti u geografskom prostoru (Šterc, 2015.), a stanovništvo postaje nositelj razvoja i inovacija te temelj svake izvjesne budućnosti. Obzirom na to, demografska problematika, osim što danas sve više postaje osnova sveukupnog (gospodarskog, prostornog, regionalnog, društvenog, političkog,...) razvoja, ujedno je i važan limitirajući faktor napretka određenog prostora (Demografski razvoj DNŽ, Šterc, S. i F., 2016.).

MEĐUPOPISENE PROMJENE

Popisi stanovništva glavni su izvor podataka o populaciji određenog teritorija, a ujedno i trenutačni presjek kroz stanovništvo u kritičnom trenutku, npr. ponoć između 31. ožujka i 1. travnja (Nejašmić, 2005). Provode se po standardima Eurostata¹ u prvoj godini svakog novog desetljeća, a kretanje stanovništva Republike Hrvatske, tj. svih njenih naselja moguće je pratiti od prvog modernog popisa 1857. pa do posljednjeg 2011. godine.

Promjene u broju stanovnika naselja Koprivnice rezultat su sveopćih prilika na promatranom prostoru (Feletar, D., 1988.). Nedvojbeno najveći utjecaj imale su povijesne i gospodarske promjene, a snažnu vezu demografskih kretanja i gospodarskog razvoja dokazuju na primjeru Koprivnice najveće stope porasta stanovništva upravo u razdoblju najintenzivnije industrijalizacije (Feletar, D., 2005.). Sva među-popisna razdoblja naselja Koprivnice nakon Drugog svjetskog rata pa do 2001. godine obilježio je demografski rast (Tab. 1.), a kao glavne uzročnike, osim razvoja industrije, navesti možemo i postumno pretvaranje grada u regionalno industrijsko središte te urbanizaciju (Feletar, D., 1983.).

¹ Statistički ured Europske zajednice.

Tab. 1. Ukupno kretanje broja stanovnika naselja Koprivnice od 1857. do 2011. i procjena za 2017. godinu

Godina	Broj stanovnika	Lančani indeks	Među-popisna promjena		Prosječna godišnja promjena	Stopa prosječne godišnje promjene
			Broj	%		
1857.	3 224	-	-	-	-	-
1869.	4 243	131,61	1 019	31,61	84,92	2,63
1880.	4 627	109,05	384	9,05	34,91	0,82
1890.	5 118	110,61	491	10,61	49,1	1,06
1900.	5 710	111,57	592	11,57	59,2	1,16
1910.	8 018	140,42	2308	40,42	230,8	4,04
1921.	8 115	101,21	97	1,21	8,82	0,11
1931.	7 934	97,77	-181	-2,23	-18,1	-0,22
1948.	8 663	109,19	729	9,19	42,88	0,54
1953.	9 566	110,42	903	10,42	180,6	2,08
1961.	11 444	119,63	1878	19,63	234,75	2,45
1971.	16 150	141,12	4706	41,12	470,6	4,11
1981.	20 812	128,87	4662	28,87	466,2	2,89
1991.	24 238	116,46	3426	16,46	342,6	1,65
2001.	24 809	102,36	571	2,36	57,1	0,24
2011.	23 955	96,56	-854	-3,44	-85,4	-0,34
2017.*	23 421	-	-	-	-	-

* autorska procjena

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, DZSRH, Zagreb

Nova radna mjesta u industriji i nešto kasnije tercijskom sektoru utjecala su na brzi porast i imigraciju stanovništva iz drugih dijelova Podravine, a osim naselja Koprivnice ostala naselja istoimenog Grada u istom razdoblju uglavnom nisu bilježila pad broja stanovništva (osim Jagnjedovca i Bakovčica) pod utjecajem deruralizacije (Tab. 2.); razlog tome je, osim dobre prometne povezanosti sa središnjim naseljem (Feletar, D. i P., 2008.), ujedno i pretvaranje istih u atraktivne i jeftine stambene zone (Živić i Žebec, 2007.).

Pretposljednje među-popisno razdoblje (1991.-2001.) obilježeno je jačanjem suburbanizacije, a glavni pokazatelj ovog procesa je stopa prosječnog godišnjeg rasta Koprivnice (0,24%) koja je u istom razdoblju bila znatno manja u odnosu na okolna naselja (1,31%).² Pokazatelji navedenog razdoblja potvrđuju i već spomenutu atraktivnost okolnog prostora za stanovanje kao i blizinu te dobru prometnu povezanost sa središnjim naseljem što je pospješilo dnevnu pokretljivost stanovništva (Živić i Žebec, 2007.). Proces suburbanizacije i njegovo jačanje vidljivo je i u posljednjem među-popisnom razdoblju gdje naselje Koprivnica bilježi prosječan godišnji pad od 0,34%, dok istovremeno okolna naselja bilježe stopu prosječnog godišnjeg rasta od 1,15% (Tab. 3.) pri čemu vodeću ulogu ima naselje Starigrad. Intenzivnom porastu ukupnog broja stanovnika Starigrada uvelike pridonosi i izmjena granica spomenutog naselja i to nauštrb Koprivnice (Feletar, D. i P., 2016.).

² Naselja i stanovništvo RH 1857.-2001. godine, CD-ROM, DZSRH, Zagreb

Tab. 2. Ukupno kretanje broja stanovnika Grada Koprivnice od 1948. do 2011. i procjena za 2017. godinu

	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.	2017.*
KOPRIVNICA	12864	14139	16582	21104	25941	29706	30994	30854	30768
Bakovčica	509	517	535	446	398	337	337	321	311
Draganovec ¹	-	336	398	333	-	-	422	506	558
Herešin	385	343	379	463	547	651	666	728	766
Jagnjedovec	465	463	478	434	403	352	347	344	342
Koprivnica	8663	9566	11444	16150	20812	24238	24809	23955	23421
Kunovec Breg	296	330	496	519	568	637	647	641	637
Reka	1316	1385	1506	1507	1479	1477	1702	1507	1387
Starigrad	1106	981	1000	893	1334	1580	1573	2386	2887
Štaglinec	124	218	346	359	400	434	491	466	451

*autorska procjena

¹ 1948., 1981. i 1991. godine se ne iskazuje kao samostalno naselje.**Izvor:** Naselja i stanovništvo RH 1857. - 2001. godine, CD - ROM; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, DZSRH, Zagreb.**Tab. 3.** Ukupno kretanje broja stanovnika i prosječna godišnja promjena (u %) naselja Koprivnice i ostalih naselja Grada Koprivnice od 2001. do 2011. i procjena do 2017. godine

	2001.		2011.		2017.*	
	Broj stanovnika	Prosječna godišnja promjena	Broj stanovnika	Prosječna godišnja promjena	Broj stanovnika	Prosječna godišnja promjena
Naselje Koprivnica	24809	-	23955	-0,34	23421	-0,22
Ostala naselja Grada Koprivnice	6185	-	6899	1,15	7339	0,64

*autorska procjena

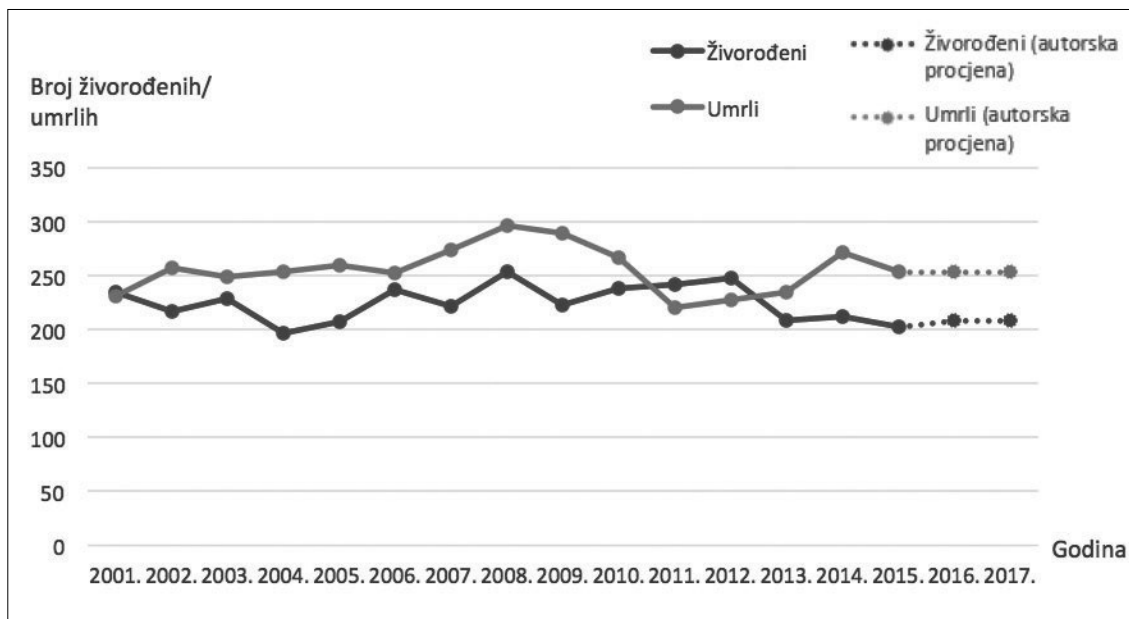
Izvor: Naselja i stanovništvo RH 1857. - 2001. godine, CD - ROM; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, DZSRH, Zagreb.

Posljednja veća stopa porasta stanovništva naselja Koprivnice zabilježena je 1971. godine, nakon toga počinje postupno snižavanje, a pri posljednjem popisu 2011. godine demografska kretanja poprimaju negativan predznak. Dok je u razdoblju od 1961.-1971. godine broj stanovnika Koprivnice povećan za 41,12 %, dotle je u posljednjem među-popisnom razdoblju zabilježen demografski pad od -3,44% (Tab. 1.), a sudeći prema svim pokazateljima pad broja stanovnika i negativne stope obilježit će i razdoblje od 2011. do 2021. godine.

Spomenuto usporavanje, stagnaciju demografskog rasta, a u konačnici i negativna demografska kretanja, možemo pripisati sve slabijoj prirodnoj dinamici i procesima demografskog starenja koji poprimaju sve jači intenzitet, a uslijed intenziviranja gospodarskih poteškoća na lokalnoj (ali i nacionalnoj) razini, imigracija je postupno ustupila mjesto emigraciji. Ovakav slijed negativnih trendova nije obilježje samo naselja Koprivnice, već i cijele Koprivničko-križevačke županije (Feletar, P., 2012.).

PRIRODNO KRETANJE STANOVNIŠTVA

Prirodno kretanje stanovništva pokazatelj je odnosa njegovih glavnih sastavnica, broja rođeni i umrlih po godinama, a njihov rezultat je prirodna promjena koja može biti pozitivna ili negativna. Biološki čimbenici (natalitet i mortalitet) uz društveno-gospodarske tokove glavni su modifikatori prirodnog kretanja stanovništva, a poznavanje istoga nužno je za ocjenu temeljnih demografskih procesa promatranog prostora (Nejašmić, 2005.). Prirodno kretanje stanovništva naselja Koprivnice analizirano je na

Slika 1. Prirodno kretanja stanovništva Koprivnice od 2001. do 2015. i procjena do 2017. godine

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2015., podaci za razdoblje 2001.-2015. godine, DZSRH, Zagreb

temelju podataka vitalne statistike Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske u razdoblju od 2001. do 2015. godine, a isti nam podaci ukazuju na sve slabiju prirodnu dinamiku stanovništva motrenog prostora (Sl. 1.).

Podaci o prirodnom kretanju u promatranom razdoblju od 15 godina jasno nam prikazuju (uz oscilacije u pojedinim godinama) trend snižavanja broja živorođene djece i povećanje broja umrlih osoba.

Promatrajući i ranija razdoblja, sve niža razina prirodnog kretanja stanovništva s vremenom je poprimila nultu vrijednost, a u posljednja dva među-popisna razdoblja i negativan predznak. Prirodni pad u naselju Koprivnica prvi se put javlja 1992. godine, dok je godinu ranije, 1991., zabilježen jednak broj živorođenih i umrlih osoba. Tijekom zadnjeg desetljeća prošlog stoljeća više umrlih od živorođenih zabilježeno je u tri godine (1992., 1995. i 1999.)³, u posljednjem među popisnom razdoblju prirodni pad obilježio svaku izuzev 2001. godine, dok je u potonjih pet analiziranih godina negativna prirodna promjena zabilježena u 2013., 2014. i 2015. godini (Tab. 4.).

Tab. 4. Prirodno kretanje stanovništva naselja Koprivnice od 2001. do 2015. godine

Godina	Naselje Koprivnica			
	N	M	PP	PP (‰)
2001.	234	231	3	0,12
2002.	217	257	-40	-1,62
2003.	229	249	-20	-0,81
2004.	195	253	-58	-2,36
2005.	207	260	-53	-2,17
2006.	237	252	-15	-0,62
2007.	222	274	-52	-2,14

³ Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2015., podaci za razdoblje 1991.-2001. godine, DZSRH, Zagreb

Godina	Naselje Koprivnica			
	N	M	PP	PP (‰)
2008.	253	296	-43	-1,78
2009.	223	289	-66	-2,74
2010.	238	267	-29	-1,21
2011.	242	220	22	0,91
2012.	248	227	21	0,88
2013.	209	234	-25	-1,05
2014.	212	271	-59	-2,49
2015.	202	253	-51	-2,16

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2015., podaci za razdoblje 2001.-2015. godine, DZSRH, Zagreb

Spomenuta visoka vrijednost mortaliteta u devedesetim godinama prošlog stoljeća rezultat je Domo-vinskog rata, međutim, broj se umrlih zadržava i nakon rata na relativno visokoj razini koja početkom 20. stoljeća počinje premašivati razinu nataliteta, a obzirom na određene pokazatelje (primjerice, sve veći udio starog stanovništva) isti će se trend vjerojatno nastaviti i u nadolazećim godinama. Spomenuto stanje posljedica je smanjenja fertilnog kontingenta, ubrzanja procesa demografskog starenja i jačanja emigracije u kojoj pretežito sudjeluje mlado reproduktivno stanovništvo.

Nastavak negativnih procesa vezanih uz prirodno kretanje stanovništva Koprivnice najlakše se može predočiti usporedbom apsolutne vrijednosti prirodne promjene u posljednjem među-popisnom i razdoblju od 2011. do 2015. godine. Posljednje među-popisno razdoblje tako pokazuje negativnu prirodnu promjenu, odnosno 373 više umrlih, nego živorođenih, a analogni se trend nastavlja i u posljednjih pet promatranih godina (Tab. 5.). Pod pretpostavkom nastavka dosadašnjih demografskih trendova negativni će se pokazatelji u narednom razdoblju dodatno intenzivirati.

Tab. 5. Prirodna promjena stanovništva naselja Koprivnice od 2001. do 2015. i procjena do 2017. godine

	Natalitet	Mortalitet	Prirodna promjena
2001.-2010.	2255	2628	-373
2011.-2015.	1113	1205	-92
2016.-2017.*	414	504	-90

*autorska procjena

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2015., podaci za razdoblje 2001. - 2015. godine, DZSRH, Zagreb

MIGRACIJA I OPĆE KRETANJE STANOVNIŠTVA

Potaknuto procesima industrijalizacije i urbanizacije naselje Koprivnica nekoliko je desetljeća bio imigracijski prostor, a isto je ostavilo trag i na udjelima doseljenog, odnosno domorodnog u ukupnom stanovništvu (Živić i Žebec, 2005.). Prema podacima popisa 2011. godine gotovo polovina stanovništva Koprivnice (njih 47,4%) u spomenutom naselju živi od rođenja, 44,6% doseljeno je u Koprivnicu iz drugih dijelova Republike Hrvatske, tek 8% stanovništva doseljeno je iz inozemstva, a usporedbom navedenih podataka s podacima zabilježenima popisom stanovništva 2001. godine spomenute se pojave kreću u analognim okvirima. Najveći udio u strukturi doseljenih u Koprivnicu iz drugih dijelova Republike Hrvatske zauzima stanovništvo doseljeno iz drugog grada Koprivničko-križevačke županije te iz

drugih županija Republike Hrvatske, a kada je riječ o doseljenima u Koprivnicu iz inozemstva, na prvom su mjestu po brojnosti doseljenici iz Njemačke, zatim Bosne i Hercegovine te Slovenije.⁴

Jedan od najpouzdanijih pokazatelja prostorne pokretljivosti stanovništva je migracijska bilanca koja se u nedostatku registra stanovništva procjenjuje kao gruba migracijska bilanca primjenom vitalno-statističke metode, pri čemu se u odnos stavlja ukupno i prirodno kretanje stanovništva između dva popisa. Posljednjih nekoliko među-popisnih razdoblja jasan su dokaz usporavanja stopa prirodnog rasta, njihovo približavanje, a konačno, početkom 21. stoljeća, i prevladavanje stopa smrtnosti. Sve navedeno utjecalo je na pad apsolutnih i relativnih vrijednosti migracijske bilance, a u prvom desetljeću ovog stoljeća ista je poprimila i negativan predznak (Tab. 6.).

Tab. 6. Tipovi općeg kretanja stanovništva Koprivnice od 2001. do 2015. i procjena do 2017. godine

Među popisno razdoblje	Promjena br. stan.		Prir. promjena		Migracijski saldo		TIP
	aps.	%	aps.	%	aps.	%	
2001.-2011.	-854	-3,4	-373	-1,5	-481	-1,9	E4
2011.-2015. ¹	-363	-1,5	-92	-0,4	-271	-1,1	E4
2011.-2017.*	-534	-2,2	-182	0,7	-352	-1,5	E4

*autorska procjena

¹ Promjena broja stanovnika u razdoblju od 2011. do 2015. dobivena je na osnovu procjene broja stanovnika sredinom 2015. godine temeljene na pretpostavci da će se u spomenutom razdoblju nastaviti trendovi istovjetni onima posljednjeg među-popisnog razdoblja.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima; Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2015., podaci za razdoblje 2001. – 2015., DZSRH, Zagreb

Temeljem grube migracijske bilance određuju se i tipovi općeg kretanja stanovništva kao jedan od najvažnijih sinteznih pokazatelja dosadašnjih promjena u populaciji, a isti su naznaka budućih promjena i potreba za planskim usmjeravanjem demografskih procesa (Friganović, 1978.). Prema toj tipizaciji razlikujemo 4 imigracijska i 4 emigracijska tipa ovisno o pozitivnoj ili negativnoj gruboj migracijskoj bilanci te ovisno o odnosu među-popisne promjene i pozitivnog ili negativnog prirodnog kretanja.

Analizom posljednjeg među-popisnog razdoblja jasno je vidljivo kako u ukupnom demografskom kretanju (e)migracija s 55,9% u ukupnom smanjenju broja stanovnika zauzima važnije mjesto od prirodnog kretanja, a obzirom na prirodnu promjenu kao i promjenu u ukupnom broju stanovnika, početkom ovog stoljeća kretanje stanovništva naselja Koprivnice poprimilo je obilježja tipa E4, odnosno trenda izumiranja za koji je svojstvena negativna prirodna promjena, negativno kretanje utvrđeno popisom te stopa prirodne promjene (smanjenja) manja od stope popisom utvrđenog smanjenja. Potonji će se pokazatelji, sudeći prema svim trendovima, u narednom razdoblju zadržati, ali i dodatno intenzivirati, a stanovništvo naselja Koprivnice i dalje će se kretati u okviru trenda izumiranja (Tab. 6.).

PROMJENE OSNOVNIH DEMOGRAFSKIH STRUKTURA

Demografske strukture predstavljaju osnovni okvir demografskih potencijala i promjena kao rezultat prošlih zbivanja te najavu određene demografske budućnosti (Wertheimer-Baletić, 1999.), a za potrebe ovog rada u okviru osnovnih demografskih struktura analiziran je dobno-spolni sastav stanovništva naselja Koprivnice.

⁴ Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001.godine: stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema migracijskim obilježjima, DZSRH, Zagreb

2.5.1. Dobno-spolni sastav stanovništva

Dobno-spolni sastav stanovništva, osim što je uvjetovan prirodnim kretanjem određene populacije, ujedno je i odraz društvenih i temelj gospodarskih zbivanja na promatranom prostoru. Osim toga, sastav prema dobi i spolu omogućava nam pregled ključnih kontingenata stanovništva, kako za biološku reprodukciju (fertilni kontingent), tako i za formiranje radne snage (radni kontingent). Dobno-spolni sastav stanovništva osnovni je demografski okvir gotovo za sve strukture stanovništva i u pravilu se razmatra kroz odnose velikih dobnih skupina (u ovom slučaju 0-19, 20-59 i 60 i više godina starosti), petogodišnjih dobnih skupina i tipizaciju dobnog sastava ukupnog stanovništva na osnovu odnosa velikih dobnih skupina. Razmatranje odnosa petogodišnjih skupina stanovništva uključuje i razlikovanje muške i ženske populacije po istima, a njihov dvodimenzionalan grafički prikaz (dobno-spolna struktura) pokazuje kroz promjenu oblika budući okvir promjena u ukupnom stanovništvu (Friganović, 1978.).

Tab. 7. Tipizacija dobnog sastava stanovništva naselja Koprivnice 2001., 2011. i procjena za 2017. godinu⁵

Godina	Udio mladih (%)	Udio zrelog (%)	Udio starih (%)	Obilježje
2001. ¹	23,8	58,2	17,6	starost
2011.	20,1	57,0	22,9	duboka starost
2017.*	17,7	56,2	26,1	izrazito duboka starost

¹ Nepoznato stanovništvo s udjelom 0,4%

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima: DZSRH, Zagreb

Analizom izabranih pokazatelja dobnog-spolne strukture jasno je vidljiv proces starenja ukupnog stanovništva, ali i proces starenja pojedinih funkcionalnih dobnih skupina, posebice onih neizbježnih za reprodukciju te onih nužnih za daljnji ekonomski razvoj naselja. Pad koeficijenta mladosti, porast koeficijenta starosti i povećanje indeksa starenja pokazatelj je sve značajnijeg destabilizacijskog čimbenika razvoja stanovništva u naselju Koprivnica – demografskog starenja, a udio mladih i starih u ukupnom stanovništvu potvrđuje su činjenice kako je stanovništvo Koprivnice poprimilo obilježja duboke starosti. Posebno zabrinjavajući podatak jest mogući, ali i vrlo vjerojatan, nastavak i jačanje trenda zabilježenog u posljednjem među-popisnom razdoblju i prelazak stanovništva ovog naselja u obilježje izrazito duboke starosti (Tab. 7.).

Prema podacima popisa 2011. godine indeks starenja stanovništva naselja Koprivnice (113,7) premašio je broj 100 što znači da je stanovništvo staro 60 i više godina nadmašilo broj, odnosno udio populacije stare do 19 godina; u takvim je uvjetima pozitivna biodinamika poprilično ograničena, a mogućnost vlastitog populacijskog obnavljanja svedena na minimum. Porast indeksa starenja pokazatelj je, osim povećanja udjela i broja starog stanovništva, ujedno i smanjenja udjela i broja mladih, a osim starenja ukupnog stanovništva podaci iz popisa 2001. i 2011. godine za naselje Koprivnicu jasno ukazuju i na starenje pojedinih funkcionalnih kontingenata stanovništva. Osim toga, ukoliko se ovakva negativna kretanja prepuste stihiji podaci narednog popisa suočit će nas s još nepovoljnijim pokazateljima (Tab. 8.).

Podaci o padu broja pred fertilnog i fertilnog te porastu post fertilnog kontingenta jasno nam ukazuju na sužavanje demografske osnovice za reprodukciju; samo u posljednjem među popisnom razdoblju (2001.-2011.) broj žena starijih od 50 godina, odnosno onih čija reproduktivna sposobnost uglavnom

⁵ 0-19 (≥ 35); 60 i više (≤ 8); Tip (1); Obilježje (izrazita mladost)
 0-19 (≥ 30); 60 i više (≤ 10); Tip (2); Obilježje (mladost)
 0-19 (> 30); 60 i više (> 10); Tip (3); Obilježje (kasna mladost)
 0-19 (< 30); 60 i više (< 15); Tip (4); Obilježje (na pragu starosti)
 0-19 (< 30); 60 i više (> 15); Tip (5); Obilježje (starost)
 0-19 (≤ 25); 60 i više (≥ 20); Tip (6); Obilježje (duboka starost)
 0-19 (≤ 20); 60 i više (≥ 25); Tip (7); Obilježje (izrazito duboka starost) (Demografski razvoj DNŽ, Šterc, S. i F., 2016.)

prestaje povećao se za 20,4%, dok se broj žena koja predstavljaju budući reproduktivni potencijal, točnije, onih do 14 godina smanjio za 16,5%. Ovakav nepovoljan trend kretanja fertilnog kontingenta jedan je od ključnih uzročnika prirodnog pada.

Tab. 8. Pokazatelji dobno-spolnog sastava stanovništva naselja Koprivnice prema popisima 2001., 2011. i procjeni 2017. godine

Pokazatelji	2001.	2011.	2017.*	Indeks promjene (2001.-2011.)	Indeks promjene (2011.-2017.)*
Broj stanovništva u pred radnoj dobi	4139	3453	3041	83,4	88,1
Udio stanovništva u pred radnoj dobi	16,7	14,4	-	-	-
Broj stanovništva u radnoj dobi	17488	16475	15867	94,2	96,3
Udio stanovništva u radnoj dobi	70,5	68,8	-	-	-
Broj stanovništva u post radnoj dobi	3084	4027	4593	130,6	114,1
Udio stanovništva u post radnoj dobi	12,4	16,8	-	-	-
Broj žena u pred fertilnoj dobi	2009	1677	1478	83,5	88,1
Udio žena u pred fertilnoj dobi	15,4	13,1	-	-	-
Broj žena u fertilnoj dobi	6585	5850	5409	88,8	92,4
Udio žena u fertilnoj dobi	50,6	45,8	-	-	-
Broj žena u post fertilnoj dobi	4360	5250	5784	120,4	110,2
Udio žena u post fertilnoj dobi	33,5	41,1	-	-	-
Indeks starenja	73,9	113,7	-	-	-
Koeficijent dobne ovisnosti mladih	23,7	20,9	-	-	-
Koeficijent dobne ovisnosti starih	17,6	24,4	-	-	-

*autorska procjena

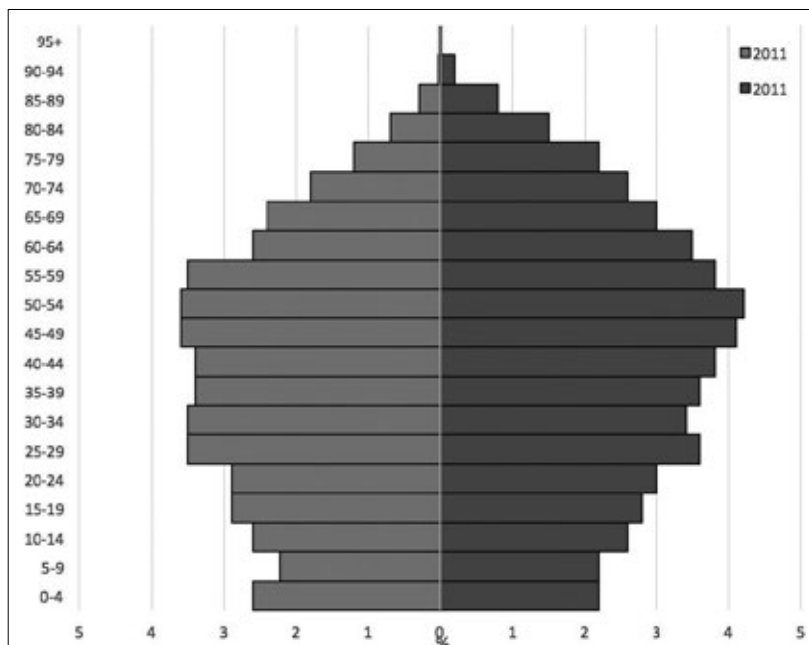
Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima: DZSRH, Zagreb

Izrazito važan pokazatelj starenja funkcionalnih skupina je i broj (udio) velikih dobnih skupina obzirom na radnu sposobnost stanovništva. Posljednje među popisno razdoblje (2001.-2011.), osim što je obilježeno smanjenjem udjela stanovništva u radnoj dobi za 5,8%, ujedno je obilježeno i smanjenjem za 16,6% udjela broja stanovnika u pred radnoj dobi, a to će ubrzo implicirati ugrožavanje radnog kontingenta. Osim navedenog smanjenja, povećao se broj i udio stanovništva u post radnoj dobi što ujedno znači i povećanje koeficijenta dobne ovisnosti starih odnosno porast potreba za njihovim egzistencijalnim zbrinjavanjem.

Analizom grafičkog prikaza dobno-spolnog sastava stanovništva naselja Koprivnice 2011. godine jasno je vidljiv ulazak u tzv. konstriktivni tip ukupnog stanovništva koji obilježava sužena baza u mlađim dobnim skupinama do 25 godina starosti i povećanje brojnosti zrele te stare populacije (Sl. 2.). Iako je mlađa dobnja skupina 0-4 godine brojnija od skupine 5-9 godine starosti za sada se još uvijek, na osnovu jedne mlađe brojnije skupine od iduće starije, ne može govoriti o trendu revitalizacije.

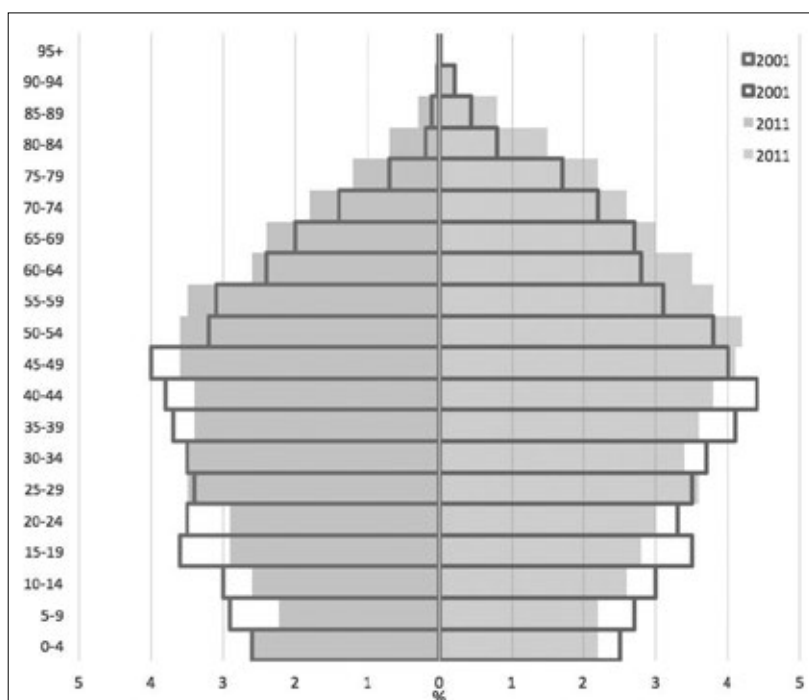
Usporedbom dobno-spolnih struktura stanovništva naselja Koprivnice 2001. i 2011. godine sužavanje baze je još vidljivije, a smanjenje dobno-spolnih skupina gotovo svih petogodišnjih skupina do 50 godina starosti u pravilu ukazuje, ukoliko ne dođe do ozbiljnijih mjera revitalizacije, na nastavak procesa konstriktivnosti (Sl. 3.).

Kao i u cijeloj Republici Hrvatskoj, tako i u ukupnom stanovništvu Koprivnice prevladavaju žene, međutim, dobno-spolni odnosi petogodišnjih dobnih skupina nisu narušeni u tolikoj mjeri da onemogućuju još neko vrijeme revitalizaciju domicilnim stanovništvom, a isto potvrđuje i koeficijent feminiteta (Tab. 9.).

SI. 2. Grafički prikaz dobnospolnog sastava stanovništva naselja Koprivnice po petogodišnjim skupinama 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima, DZSRH, Zagreb

SI. 3. Grafički prikaz dobnospolnog sastava stanovništva naselja Koprivnice po petogodišnjim skupinama 2001. i 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima; DZSRH, Zagreb

Tab. 9. Apsolutni i relativni udjeli muškog i ženskog stanovništva u ukupnom i koeficijenti feminiteta naselja Koprivnice 2001., 2011. i procjena za 2017. godinu

Godina	M	Ž	Ukupno	M%	Ž%	Kf (na 1000)
2001.	11804	13005	24809	47,6	52,4	1101
2011.	11178	12777	23955	46,7	53,3	1143
2017.*	10802	12640	23421	46,1	53,9	1170

*autorska procjena

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima; DZSRH, Zagreb

DEMOGRAFSKI IZAZOVI U BUDUĆNOSTI

Iako ne postoji visoka sigurnost u procjeni budućih kretanja, posebice za mala područja poput pojedinih naselja, predviđanje budućih demografskih kretanja izuzetno je značajno u planiranju sveopćeg razvoja određenog prostora jer brojne sastavnice istoga izravno ili posredno ovise o budućem broju i sastavu stanovništva (Nejašmić i Mišetić, 2004.). Osim toga, spoznaja budućeg kretanja broja stanovnika važna je i zbog razumijevanja budućeg ukupnog razvoja Koprivnice stoga su nam procjene posebno bitne (Mrđen, 2004.).

Demografski razvoj kao temelj ukupnog razvoja

Stanovništvo predstavlja najvažniji faktor svih društvenih, gospodarskih i prostornih aktivnosti, a obzirom na povezanost i uvjetovanost istog sa svim djelatnostima nužno ga je postaviti u temelj sveukupnog razvoja određenog prostora. Spomenuto posebno vrijedi u slučaju kada je stanovništvo u post tranzicijskoj fazi obilježeno negativnim demografskim trendovima i postaje faktor usporavanja razvoja, njegovog zaustavljanja ili potpunog nazadovanja. Održivost ekonomije i mirovinskih fondova te gospodarski rast i napredak čimbenici su koje nije moguće ostvariti uz depopulaciju i prirodni pad ukupnog stanovništva, a ukoliko se tome pridoda i negativna migracijska bilanca, potreba za preraspodjelom proračuna i ulaganjem u jednu od najvažnijih problematika za razvojnu budućnost nužna je i neizbježna (Demografski razvoj DNŽ, Šterc, S. i F., 2016.).

Najvažniji potencijal gospodarskog razvoja je stanovništvo, i to ono u dobi od 15 do 64 godine, odnosno tzv. radni kontingent. Demografski trendovi smanjenja broja stanovnika i starenja populacije doveli su do smanjenog obujma radnog kontingenta u posljednjem među popisnom razdoblju, međutim, radni kontingent s udjelom od 68,8% u ukupnom stanovništvu Koprivnice još uvijek dovoljno brojna, a isti će biti dostatan sve dok u spomenuti kontingent ne uđu današnje generacije manje rodnošću. Osim o udjelu radnog kontingenta, važno je voditi računa i o njegovoj zaposlenosti i strukturi po nizu demografskih obilježja te primjerenim mjerama poticati obrazovanje na području onih zanimanja koja Koprivnica kao tržište rada i zahtjeva. Osim smanjenja radnog kontingenta, sveukupnom razvoju Koprivnice u korist ne ide ni već spomenuti proces starenja stanovništva kao ni smanjenje stope fertiliteta.

Obzirom na sve navedeno te na utjecaj i uvjetovanost stanovništva i njegovih struktura na opći razvoj, demografsku je problematiku nužno izdvojiti iz koncepta socijalne i obiteljske politike te promišljenom, održivom i planski koncipiranom demografskom politikom postaviti čvrste temelje prije svega gospodarskom, ali u konačnici i sveukupnom razvoju, ne samo naselja, već i Grada, regije, države...

Procjene nakon popisa 2011. godine

Demografskom analizom utvrđen je potencijal Koprivnice do posljednjeg popisa stanovništva 2011. godine koji je višegodišnjim negativnim trendovima izrazito oslabljen, a pod utjecajem niskih stopa nataliteta i fertiliteta te migracija koje su i do sada imale značajnu ulogu u razvoju stanovništva, vrlo je vjerojatno da će se dosadašnji negativni trendovi, osim nastaviti, i dodatno intenzivirati.

Prema predočenoj procjeni, u Koprivnici će, u slučaju ako se trenutni demografski trendovi nastave, 2031. godine biti 22 247 stanovnika što znači kako će se broj stanovnika smanjiti za 1708 ili 7,13% u odnosu na 2011. godinu, a obzirom na vjerojatno jačanje depopulacije iz godine u godinu vrlo je izgledno još veće smanjenje ukupnog stanovništva (Tab. 10.). Sudeći prema rezultatima procjena Koprivnica će se 2031. godine vratiti na broj stanovnika koji je imala prije otprilike trideset godina.

Osim nastavka depopulacije, rezultati predviđanja pokazuju i nastavak procesa starenja, a stanovništvo će na kraju projekcijskog razdoblja biti demografski starije nego na njegovu početku. Proces starenja ogleda se u povećanju brojnosti stanovništva starijeg od 60 i više godina s jedne, te smanjenju broja mladog (0-19 godina) i zrelog stanovništva (20-59 godine) s druge strane. Rezultati predviđanja pokazuju kako će za dvadeset godina (2011. – 2031.) udio mladog stanovništva s 20,1 pasti na 11,8% što je rezultat prije svega velikog porasta udjela starog stanovništva i to s 22,9 na 34,4% (Tab. 11.).

Smanjit će se sa 68,8 na 64,4% i udio stanovništva koje sudjeluje u formiranju radne snage (15-64 godine), a s gospodarskog gledišta važno je imati na umu i činjenicu kako će priljev mladih generacija

Tab. 10. Procjena broja stanovnika naselja Koprivnica za 2021. i 2031. godinu

Naselje	Broj stanovnika		Pokazatelji		Procjena broja stanovnika	
	2001.	2011.	Među popisna promjena	Prosječna godišnja promjena stanovnika	2021.	2031.
Koprivnica	24809	23955	-854	-85,4	23101	22247

Izvor: Naselja i stanovništvo RH 1857.-2001.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima, DZSRH, Zagreb

Tab. 11. Tipizacija dobnog sastava stanovništva naselja Koprivnice 2011. i 2031. godine*

Godina	Udio mladih (%)	Udio zrelog (%)	Udio starih (%)	Obilježje
2011.	20,1	57,0	22,9	duboka starost
2031.	11,8	53,8	34,4	izrazito duboka starost

* 0-19 (≥ 35); 60 i više (≤ 8); Tip (1); Obilježje (izrazita mladost)
 0-19 (≥ 30); 60 i više (≤ 10); Tip (2); Obilježje (mladost)
 0-19 (> 30); 60 i više (> 10); Tip (3); Obilježje (kasna mladost)
 0-19 (< 30); 60 i više (< 15); Tip (4); Obilježje (na pragu starosti)
 0-19 (< 30); 60 i više (> 15); Tip (5); Obilježje (starost)
 0-19 (≤ 25); 60 i više (≥ 20); Tip (6); Obilježje (duboka starost)
 0-19 (≤ 20); 60 i više (≥ 25); Tip (7); Obilježje (izrazito duboka starost)
 (Demografski razvoj DNŽ, Šterc, S. i F., 2016.)

Izračunato prema: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima: DZSRH, Zagreb

u radnu životnu dob brojčano biti sve manji, a odljev generacija iz radne dobi snagom procesa starenja sve veći (Wertheimer-Baletić, 2005.).

Izrazito zabrinjavajuća činjenica je i pad udjela ženskog fertilenog stanovništva s 45,8% 2011. na 35,5% 2031. godine što će uzrokovati daljnju depopulaciju naselja i slabljenje demografskog potencijala, a sukladno svim trendovima, pred fertilni kontingent biti će sve manji, a brojnost žena u post fertilnoj dobi sve veća.

Pojedini podaci tzv. funkcionalnih dobnih skupina još bolje ističu nepovoljna obilježja budućih demografskih kretanja; usporedba dječje baze (0-4 godina) i osoba starih 80 i više godina vrlo je značajna za razumijevanje stanja i procesa u sastavu prema dobi, a 2031. godine predviđa se u najmlađoj skupini 918, a u najstarijoj 1662 osobe (Tab. 12.).

Tab. 12. Stanovništvo naselja Koprivnica prema spolu i dobi 2021. i 2031. godine (apsolutni podaci)

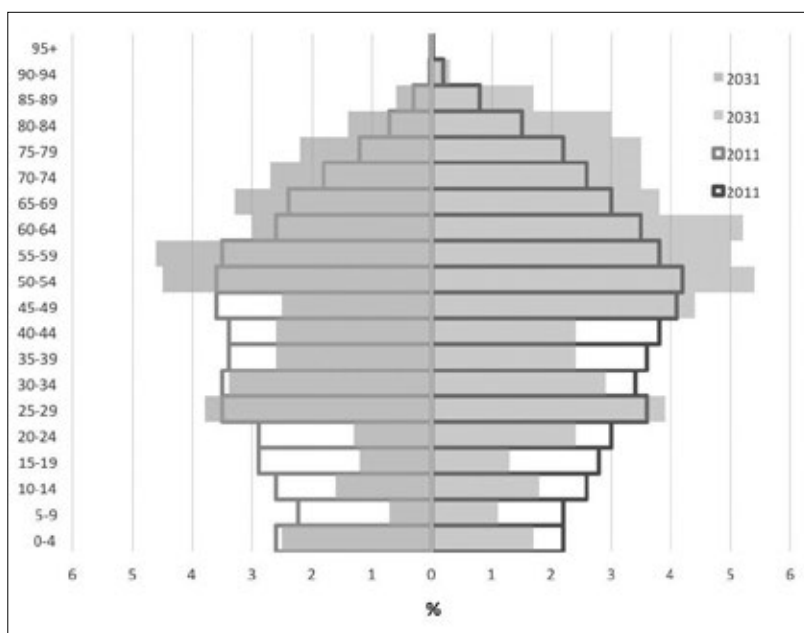
Dobna skupina	2021.			2031.		
	Muško	Žensko	Ukupno	Muško	Žensko	Ukupno
0-4	585	450	1035	550	368	918
5-9	344	387	731	155	249	404
10-14	493	508	1001	363	396	759
15-19	483	489	972	277	296	573
20-24	490	628	1118	297	528	825
25-29	845	866	1711	846	870	1716
30-34	790	735	1525	752	646	1398
35-39	693	690	1383	578	523	1101
40-44	702	720	1422	579	537	1116

Dobna skupina	2021.			2031.		
	Muško	Žensko	Ukupno	Muško	Žensko	Ukupno
45-49	708	987	1695	562	980	1542
50-54	930	1107	2037	993	1194	2187
55-59	933	1033	1966	1023	1167	2184
60-64	641	992	1633	661	1146	1807
65-69	659	782	1441	744	840	1584
70-74	520	705	1225	608	784	1392
75-79	388	661	1049	489	786	1275
80-84	287	519	806	407	678	1085
85-89	97	282	379	130	369	499
90-94	8	52	60	8	57	65
95 i više	3	7	10	4	9	13

Izračunato prema: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima; DZSRH, Zagreb

Osim smanjene demografske baze predviđa se i smanjenje dobnih skupina od 30 do 44 godine koje čine najproduktivniji dio radnog kontingenta, dok će najbrojnije dobne skupine biti one od 50 do 64 godine života (Sl. 4.).

Prema rezultatima predviđanja udio stanovništva u starim dobnim skupinama (65 i više godina) biti će relativno visok i veći od udjela mladog stanovništva (0-14 godina) što ujedno znači i izumiranje stanovništva koje tada više neće biti moguće zaustaviti samo obnovom domicilnim stanovništvom. Osim toga, rezultati pokazuju kako će sljedeća dva desetljeća izumiranje biti glavno obilježje stanovništva Koprivnice pa je stoga potrebno negativne demografske trendove zaustaviti dok je još moguće. Budući se stanovništvo promatranog prostora svake godine sve više smanjuje i dodatno stari, sama će reprodukcija biti pod snažnim utjecajem starenja stanovništva, odnosno disproporcije između velikih dobnih skupina. Pri tome će najveću ulogu imati sužavanje fertilnog kontingenta, posebice smanjenje broja mladih žena 20-29 godina starosti.

Sl. 4. Grafički prikaz dobnospolnog sastava stanovništva naselja Koprivnice po petogodišnjim skupinama 2011. i 2031. godine
Izračunato prema: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima; DZSRH, Zagreb

Izuzev demografskih, brojne su i društveno-gospodarske te druge posljedice promjena koje indicira ova procjena; porast broja i udjela starog stanovništva opteretit će razne društvene fondove (mirovinski, zdravstveni, socijalni,...), a brojčano smanjenje i starenje radnog kontingenta neće dovesti u pitanje samo gospodarski već i ukupni razvoj grada.

Demografska revitalizacijska politika kao objektivna nužnost

Razlika između među-popisne promjene ukupnog stanovništva vrlo je jasan i koncizan pokazatelj depopulacije i izumiranja, a negativno prirodno kretanje, negativna među popisna promjena te isto takva migracijska bilanca prikaz su negativne demografske slike koja može, ukoliko se nastavi neko duže vrijeme, dovesti u pitanje revitalizaciju promatranog prostora (Friganović i Živić, 1994.). Ovakav spomenuti slijed negativnih trendova nije karakteristika samo demografske slike Koprivnice, nego i Republike Hrvatske u cjelini, a bez obzira na sve negativne trendove i pokazatelje na razini naselja revitalizacije su, obzirom kako još uvijek nije razoren osnovni revitalizacijski potencijal, moguće, posebno na razini ovog naselja koji je svojim demografski kretanjima zasad pozicioniran na nešto boljem položaju u usporedbi sa nekim drugim dijelovima države (Živić, Turk i Pokos, 2014.). Obnova stanovništva ne može se dogoditi sama od sebe i ne smije se prepustiti stihiji, a kako je upravo stanovništvo glavni resurs svake države potrebno ga je postaviti u temelj svih planiranja te obnovu populacije shvatiti kao primarni interes za daljnji razvoj svih sfera života, ne samo na lokalnoj već i na nacionalnoj razini (Demografski razvoj DNŽ, Šterc, S. i F., 2016.).

Dva su osnovna revitalizacijska modela koja će se promotriti u ovom radu, a u okviru njih predložit će se i postupci primarno orijentirani na povećanje rodosti. Cilj im je isti, a razlikuju se prema obilježjima populacije prema kojoj se spomenuti poticaji primjenjuju; prvi se model zasniva na stimulativnoj populacijskog politici koja se temelji na ukupnom, odnosno stalnom stanovništvu zemlje, a drugi na posrednoj imigracijskoj revitalizaciji (Šterc i Komušanac, 2012.). Problemu demografske obnove naj-prihvatljivije bi bilo pristupiti sveobuhvatno, odnosno praktično primijeniti sve modele obnove koji se međusobno nadopunjuju te na taj način osigurati dugoročne rezultate ukupne demografske politike (Friganović i Šterc, 1993.).

Revitalizacija domicilnom populacijom

Stanovništvu Koprivnice s obilježjima duboke starosti danas je nužan natalitet barem na razni 1990-ih, a upitno je može li sadašnji dobno-spolni sastav potencijalno biološki osiguravati rodost na toj razini. Trendu smanjenja fertilnog kontingenta u prilog ne idu ni razni čimbenici koji utječu na gospodarstvo i društvo promatranog prostora, poput produženja obrazovanja žena, sve kasnije stupanje u brak, gospodarske nesigurnosti mladih, porasta udjela samohranih majki, nesigurnih stambenih uvjeta i drugo.

Razmatrajući demografska obilježja domicilne populacije naselja Koprivnice utvrđeno je kako je revitalizacija domicilnom populacijom ipak moguća obzirom na još uvijek zadržane revitalizacijske potencijale primarno ženske fertile populacije u dobi 15-49 godina starosti, međutim ona se neće dogoditi slučajno, a ni kao nastavak postojećeg zbijanja (pošto su trenutna demografska kretanja negativna) već kroz razne mjere i poticaje koji obuhvaćaju brojne sfere života stanovništva ovog grada.

Dosadašnji negativni demografski pokazatelji nastavit će se i u budućnosti, vrlo vjerojatno još jačim intenzitetom, a obzirom kako se ne mogu ni usporiti, a ni zaustaviti sami po sebi, nužno ih je ciljano i funkcionalno usmjeravati. Donošenje cjelokupne revitalizacijske politike na razini Republike Hrvatske neće se, izgleda, zbiti u skorije vrijeme te bi, obzirom na to, odluke o provedbi bilo kakvih modela revitalizacije trebale bi biti sastavni dio strategije razvoja Grada Koprivnice koji bi trebao, osim gospodarske i demografsku problematiku, proglasiti ključnom za sveopći razvoj.

Jedinice lokalne samouprave ne mogu donositi zakone kojima bi djelovale na maloprije spomenute nesigurnosti vezane uz reproduktivnu populaciju, djecu i mlade općenito, međutim pojedine mjere ciljane zaštite navedene populacije povećale bi sveopću sigurnost kod mladih i stvorile uvjete u kojima će se oni lakše odlučivati za osnivanje obitelji ili brojno povećanje postojećih. Ovaj oblik obnove poseban značaj pridaje neizravnim mjerama usmjerenim na zaposlenost, osobni standard, zdravstveni sustav i opći stupanj razvijenosti društva, a kao ključne mjere pri stimuliranju nataliteta javljaju se rješenje

stambenog pitanja mladih i zapošljavanje. Dugoročno gledano te mjere ne bi utjecale samo na porast rodnoći, nego i na niz drugih životnih procesa. Cjelokupni model stambenog zbrinjavanja mladih nužno je definirati kroz povoljnije stambene kredite, a osim izravnih poticaja za svako rođeno dijete (uz, primjerice, proporcionalno povećanje istog ovisno o broju djece u obitelji), gradske bi službe mogle razraditi prijedlog selektivnog plaćanja raznih (npr. komunalnih) naknada ovisno o broju djece u obitelji. Isti bi se princip plaćanja mogao provesti i po pitanju vrtića i sličnih ustanova koje skrbe o djeci, dok bi se njihovo radno vrijeme trebalo uskladiti s radnim vremenom roditelja.

Nužno je shvatiti ozbiljnost ove problematike i sukladno tome pristupiti konceptu pronatalitetne politike kroz niz stimulativnih mjera na lokalnoj razini koje će u budućnosti rezultirati povećanjem broja stanovnika i samim time dati bolje pretpostavke gospodarskog razvoja. Važnost ovog oblika revitalizacije leži u činjenici, ako se ne osnaži domicilno stanovništvo potencijal za obnovu postat će imigracijsko stanovništvo, a takva politika može rezultirati supstitucijom stanovništva i mogućim gubitkom lokalnog, regionalnog pa u krajnjem slučaju i nacionalnog identiteta (Demografski razvoj DNŽ, Šterc, S. i F., 2016.).

Revitalizacija imigracijskom populacijom

Model revitalizacije imigracijskom populacijom drugi je provodljiv model obnove na području Koprivnice, a unutar istog modela razlikujemo imigraciju iz ostalih dijelova Hrvatske, imigraciju hrvatskog stanovništva iz susjednih zemalja i klasične hrvatske emigracije, imigraciju ostalog stanovništva iz susjednih zemalja i moguću imigraciju stanovništva kroz velike migracije prema Europi (Šterc i Komušanac, 2012.).

Sučaj s ovim modelom isti je kao i s prethodnim; sve dok Republika Hrvatska ne pokrene provedbu ovog modela revitalizacije na cijelom području države, lokalna bi uprava i samouprava samostalno trebala početi s postavljanjem izravne razvojne koncepcije prema svom stanovništvu izvan područja uprave. Opće je poznato kako je Hrvatska zemlja brojnog iseljništva, a uzme li se u obzir iseljavanje nakon Drugog svjetskog rata pa sve do danas, udio hrvatske dijasporje je visok i čini veliki potencijal za demografsku obnovu. Razmatrajući u cjelini, povratak dijasporje ne mora značiti istovremeno i demografsku obnovu populacije jer sve ovisi o tome tko se vraća, mlado reproduktivno ili staro umirovljeničko stanovništvo. Prilikom provedbe modela revitalizacije imigracijskom politikom usmjerenog na hrvatsku dijasporu potrebno je prije svega potaknuti povratak mladog stanovništva što ujedno predstavlja dugoročniji i teži proces obzirom da je ono zahtjevnije u vidu mogućnosti i životnog standarda koji im pruža život u njihovom rodnom gradu, odnosno domovini. Ovaj model ne može biti zaseban, već za sobom povlači prethodno objašnjenu varijantu; nakon provedbe modela revitalizacije imigracijskom populacijom nužno je, kada to imigracijsko stanovništvo postane stalno stanovništvo grada, provesti sve navedeno u prethodnoj varijanti s ciljem zadržavanja stanovništva i poticanjem istog na osnivanje obitelji (Demografski razvoj DNŽ, Šterc, S. i F., 2016.).

ZAKLJUČAK

Temeljem istraživanja o demografskom razvoju naselja Koprivnice mogući su opći zaključci i prijedlozi te osvrt na početno postavljene hipoteze, sukladno općem teorijskom pristupu razmatranja stanovništva.

4.1. Opći zaključci i prijedlozi

1. Demografska je analiza i na primjeru Koprivnice potvrdila nepovoljnost demografskih parametara, njihovo značenje u ukupnom razvoju naselja i potrebu njihovog postavljanja u temelj gradske razvojne politike.

2. Izračunati demografski trendovi i priložene analitičke procjene ukupnog stanovništva jasno pokazuju buduća negativna kretanja i nužnost stručnog i znanstvenog pristupanja demografskoj problematici bez odgađanja. Ne smiju se čekati rezultati popisa stanovništva 2021. godine niti još negativniji pokazatelji u slijedećim godinama.

3. Demografska revitalizacija Koprivnice trebala bi uključiti sve moguće modele i pristupe s nizom poticajnih mjera povećanja rodnosti, a trebala bi biti i osnova u dokumentu Strategija razvoja Grada Koprivnice.

4. Revitalizacijske bi mjere morale zahvatiti radni, financijski, pravni, stambeni, komunalni i sigurnosni aspekt populacijske revitalizacijske politike na lokalnoj razini ili pak dodatnu razradu nacionalnih revitalizacijskih mjera, sukladno mogućnostima lokalnog proračuna ili mogućnostima povlačenja sredstava EU fondova.

5. Za potrebe demografske revitalizacije Koprivnice nužno je također razmotriti i procijeniti koje su proračunske stavke manje važne od demografske stabilnosti Koprivnice u budućnosti te ih usmjeriti na samu revitalizaciju.

6. Pretpostavimo li postojeće ili pak najavljene nacionalne mjere demografske revitalizacije, lokalni bi poticaji trebali krenuti s različitim stopama izdvajanja za komunalne naknade ovisno o broju djece u obitelji i različitim cijenama vrtića ili čak besplatnih vrtića. Slično kao što to već provode neke druge sredine poput Visa, Umaga, Blata, Otoka, Vira itd.

7. Intenziviranjem negativnih pokazatelja i trendova Koprivnica bi morala razmotriti još i dodatno izdvajanje po rođenom djetetu do 15 godine starosti, mogućnost besplatnih udžbenika i slično.

8. Pored navedenih mjera na gradskoj bi se razini trebala mijenjati i predodžba o višebrojnim obiteljima i postaviti u vrijednosni sustav djecu kao najveće bogatstvo društva, prostora i samog naselja Koprivnice.

9. Koprivnica bi, kao uostalom i Hrvatska, trebala izrazito povećati povezanost sa svojim vanjskim iseljeništvom i u tom smislu uvesti tzv. Dan iseljenika kako bi gradila razvojne koncepcije i na njihovom ukupnom iskustvu.

10. Iako Koprivnica po demografskim pokazateljima (i ovima u radu), nije u najlošijoj situaciji u Hrvatskoj sve bi se ovo najavljeno trebala ozbiljno shvatiti i ključnim potezima preduhitriti kako bi se izbjebao demografski slom u kojem su svi demografski pokazatelji negativni.

4.2. Referiranje na hipoteze

H1 Demografski razvoj Koprivnice u posljednjem je među-popisnom razdoblju poprimio negativne trendove dominantne i u demografskoj dinamici Republike Hrvatske. Osim pada ukupnog broja stanovnika u promatranom je naselju, kao i na razini cijele države, prisutno negativno prirodno kretanje, negativna migracijska bilanca, pad udjela radno sposobnog stanovništva, povećanje indeksa starenja, smanjenje udjela žena u fertilnoj dobi, povećanje koeficijenta dobne ovisnosti starih itd. Osim toga, demografska predviđanja nagovještaju kako će kroz petnaestak godina, ukoliko se ništa ne poduzme, intenzivno demografsko izumiranje biti glavno obilježje, ne samo stanovništva Republike Hrvatske, već i naselja Koprivnice.

H2 Suvremeni demografski razvoj Koprivnice obilježen je prirodnim padom i depopulacijom. Podaci posljednjeg Popisa stanovništva 2011. godine pokazali su kako se broj stanovnika naselja Koprivnice u odnosu na popis 2001. godine smanjio za 854, a u istom je među-popisnom razdoblju živorođeno 373 stanovnika manje nego što ih je umrlo. Obzirom na navedeno, početkom novog stoljeća kretanje stanovništva Koprivnice poprimilo je obilježja tipa E4, odnosno trenda izumiranja za koji je svojstvena negativna prirodna promjena, negativno kretanje utvrđeno popisom te stopa prirodne promjene (smanjenja) manja od stope popisom utvrđenog smanjenja. Osim toga, migracijskom je bilancom, kao jednim od najpouzdanijih pokazatelja prostorne pokretljivosti stanovništva utvrđena emigracija koja u ukupnom smanjenju stanovništva u posljednjem među-popisnom razdoblju sudjeluje sa 55,9%.

H3 Analizom demografskih obilježja naselja Koprivnice potvrđena je mogućnost revitalizacije domicilnim stanovništvom obzirom na još uvijek zadržane revitalizacijske potencijale (48,5 %) primarno ženske fertile populacije u dobi 15-49 godina starosti. Ključna je činjenica kako se ista neće dogoditi slučajno, a ni kao nastavak postojećeg zbijanja, već kroz razne mjere i poticaje koji obuhvaćaju brojne sfere života stanovništva ovog naselja. Ukoliko se domicilno stanovništvo ne obnovi ovim oblikom revitalizacije jedino rješenje za obnovu postat će imigracijska politika koja može rezultirati supstitucijom stanovništva i mogućim gubitkom lokalnog identiteta.

H4 Demografska dinamika promatranog prostora svojim negativnim trendovima nepovoljno utječe na budućnost grada te nameće nužnost predlaganja mogućih rješenja za stanoviti budući razvoj zasnovan na populacijskoj i revitalizacijskoj politici. Obzirom na još uvijek zadržane revitalizacijske potencijale, osim provođenja modela revitalizacije imigracijskom, moguća je revitalizacija i domicilnom populacijom. Unatoč svemu, problemu demografske obnove najprihvatljivije bi bilo pristupiti sveobuhvatno, odnosno praktično primijeniti sve modele obnove koji se međusobno nadopunjuju te na taj način osigurati dugoročne rezultate ukupne demografske obnove. Spomenuta revitalizacija nije moguća sama po sebi, nego je za to potrebna dobro razrađena, planska i funkcionalna intervencija nadležnih institucija.

H5 Demografska revitalizacija Koprivnice preduvjet je njenog budućeg gospodarskog i ukupnog razvoja, a osim demografskih, brojne su i socijalno-ekonomske te druge posljedice promjena koje indiciraju dosadašnji negativni trendovi. Pokazatelji poput smanjenja brojnosti mladog i povećanja broja starog stanovništva, uz dodatak negativnog prirodnog kretanja, rezultiraju s brojnim negativnim posljedicama u svim sferama društvenog života. Porast broja i udjela stare populacije opteretit će socijalni, zdravstveni i mirovinski fond, a starenje i brojčano smanjenje radno aktivnog kontingenta dovest će u pitanje gospodarski razvoj naselja. Obzirom na navedeno, predočeno negativno demografsko kretanje predstavlja velik izazov za sveukupnu razvojnu politiku Koprivnice.

LITERATURA

1. Feletar, D., 1983: Industrija kao faktor promjena prostorne distribucije stanovništva u Podravini, *Geografski glasnik* 45, 105-117.
2. Feletar, D., 1986: Značenje geografskog položaja i demografskih osobina za razvoj Koprivnice u prošlosti i sadašnjosti, u: *Koprivnica – grad i spomenici*, Odjel za povijest umjetnosti centra za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 11-18.
3. Feletar, D., 1988: Podravina: općine Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg u prošlosti i sadašnjosti, *Centar za kulturu: Muzej grada Koprivnice*, Koprivnica.
4. Feletar, D., 2005: Razlike u razvijenosti regija u Hrvatskoj s posebnim osvrtom na Koprivničko-križevačku županiju, *Podravina* 4 (8), 167-178.
5. Feletar, D., Feletar, P., 2008: Prirodna osnova kao čimbenik naseljenosti gornje hrvatske Podravine, *Podravina* 7, 167-212
6. Feletar, D., Feletar, P., 2016: Stanovništvo kao faktor razvoja Podravine, *Podravina* 15, 9-100.
7. Feletar, P., 2012: Demografske promjene u Koprivničko-križevačkoj županiji od 1857. do 2011. godine, *Podravina* 11 (21), 129-167.
8. Friganović, M., 1978: Demogeografija-stanovništvo svijeta, *Školska knjiga*, Zagreb
9. Friganović, M., Šterc, S., 1993: Demografski razvoj i populacijska politika Republike Hrvatske, *Društvena istraživanja*, br. 1, 151-165.
10. Friganović, M., Živić, D., 1994: Regionalne različitosti i problemi kretanja stanovništva Hrvatske 1948.-1991., *Geografski glasnik* 56, 35-51.
11. Mrđen, S., 2004: Projekcije stanovništva Republike Hrvatske do 2031. godine: mogu li migracije ublažiti buduće negativne demografske trendove?, *Migracijske i etničke teme* 20 (1), 63-78
12. Nejašmić, I., 2005: Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima, *Školska knjiga*, Zagreb
13. Nejašmić, I., Mišetić, R., 2004: Buduće kretanje broja stanovnika Hrvatske: projekcija 2001.- 2031., *Društvena istraživanja* 4-5, 751-776.
14. Šterc, S., 2015: Geografski i demogeografski identitet, *Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu*, Zagreb
15. Šterc, S., Komušanac, M., 2012: Neizvjesna demografska budućnost Hrvatske-izumiranje i supstitucija stanovništva ili populacijska revitalizacija...?, *Društvena istraživanja* 21 (3), 693-713.
16. Wertheimer-Baletić, A., 1999: Stanovništvo i razvoj, *Mate*, Zagreb.
17. Wertheimer-Baletić, A., 2005: Demografija Hrvatske-aktualni demografski procesi, *Diacovensia* 13 (1), 95-118.

18. Živić, D., Turk, I., Pokos, N., 2014: Regionalni aspekti depopulacije Hrvatske (1991.-2011.), *Mostariensia* 18, 231-251
19. Živić, D., Žebec, I., 2007: Sastavnice demografske bilance u gradu Koprivnici tijekom druge polovice 20. stoljeća, *Podravina*, 6 (11), 28-46

IZVORI

1. Demografski razvoj Dubrovačko-neretvanske županije (Šterc, S. i F., 2016.) <http://www.zzpudnz.hr>
2. Metodološka objašnjenja Popisa stanovništva iz 2011. godine <http://www.dzs.hr>
3. Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, DZSRH, Zagreb, 2005.
4. Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2001. godine: stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po naseljima, CD-ROM, DZSRH, Zagreb
5. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema migracijskim obilježjima po naseljima, DZSRH, Zagreb
6. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, CD-ROM, DZSRH, Zagreb
7. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, DZSRH, Zagreb, <http://www.dzs.hr>
8. Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2015., DZSRH, Zagreb.

SUMMARY

During the last two decades Croatia, including Koprivnica, has been affected by negative demographic trends which were caused by natural decline and growing migration of young and fertile population abroad. These processes and reactions confirm the approach in which the population is not considered as a basic resource of space and potential of planning and revitalization. That is the reason why the observed population of Croatia and the Koprivnica are in unenviable position. Since population trends are a demographic framework of spatial planning and revitalization approach, mathematical extrapolation has been used for the estimation of the total population based on the last census data from 2011. Dominant processes are increasingly oriented to the contemporary development and negatively influencing the future of the observed space, they are implying the necessity of proposing and setting up better solutions for specific developmental future, based on population and revitalization policies. Therefore, this paper gives a special review of the revitalization policies and models with the domicile and immigrant population.